

SELETUSKIRI

regionaal- ja põllumajandusministri määruse „Põllumajandusministri 20. novembri 2014. a määruse nr 104 „Mee koostis- ja kvaliteedinõuded ning toidualase teabe esitamise nõuded” muutmise“ eelnõu juurde

1. Sissejuhatus

Määruse eelnõu on välja töötatud toiduseaduse § 12 lõike 4 ja § 38 lõike 4 alusel. Määrusega muudetakse põllumajandusministri 20. novembri 2014. a määrust nr 104¹ „Mee koostis- ja kvaliteedinõuded ning toidualase teabe esitamise nõuded“.

Määruse muutmise on tingitud vajadusest võtta üle mee nõuded, mis on kehtestatud Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiviga (EL) 2024/1438², millega muudetakse nõukogu direktiivi 2001/110/EÜ³ mee kohta, direktiivi 2001/112/EÜ⁴ toiduks ettenähtud puuvilja- ja marjamahlade ja teatavate samalaadsete toodete kohta, direktiivi 2001/113/EÜ⁵ inimtoiduks ettenähtud puuvilja- ja marjadžemmi, -žele ja tsitrusmarmelaadi ning magustatud kastanipüree kohta ning direktiivi 2001/114/EÜ⁶ teatavate inimtoiduks ettenähtud osaliselt või täielikult veetustatud piimakonservide kohta. Määruse muutmise muudetakse selgemaks ja läbipaistvamaks mee päritoluriikide esitamine toidualases teabes, mis veidi võib tõsta käitlejatel halduskoormust. Eelnõus on kavandatud direktiivis (EL) 2024/1438 liikmesriigile antud leebemat võimalust mee päritoluriikide esitamisel toidualases teabes. Halduskoormuse tasakaalustamiseks vähendatakse mee kategooriaid, st toidupettusega võitlemise eesmärgil kaotatakse eraldi mee liigina ära filtreeritud mesi. Määruse eelnõu puhul on tegemist Euroopa Liidu õiguse üle võtmisega, mille lõpptähtpäev on 14. detsember 2025. a. Määruse muutmise ei kehtestata täiendavaid riigisiseseid nõudeid.

Muudatused toetavad Põllumajanduse ja kalanduse valdkonna arengukavas aastani 2030 esitatud toiduohutuse tegevussuuna eesmärgi „Eestis toodetud ja tarbitav toit on ohutu“ ja „tarbija teadlikkus toiduohutusest on kõrge ja tehtud valikud on tervist toetavad“.

Määrus jõustub 14. juunil 2026. aastal.

Määruse eelnõu ja seletuskirja on ette valmistanud Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi toiduohutuse osakonna toidu üldnõuete valdkonna peaspetsialist Evelin Kivima (tel 5687 9510; evelin.kivima@agri.ee). Juriidilise ekspertiisi on eelnõule teinud Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi õigusosakonna nõunik Diana Rammul (diana.rammul@agri.ee) ja eelnõu keeletoimetaja on sama osakonna Leeni Kohal (tel 5698 3427; leen.kohal@agri.ee).

2. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

¹ Põllumajandusministri 20. novembri 2014. a määrus nr [104](#) „Mee koostis- ja kvaliteedinõuded ning toidualase teabe esitamise nõuded“.

² Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL) [2024/1438](#), millega muudetakse nõukogu direktiivi 2001/110/EÜ mee kohta, direktiivi 2001/112/EÜ toiduks ettenähtud puuvilja- ja marjamahlade ja teatavate samalaadsete toodete kohta, direktiivi 2001/113/EÜ inimtoiduks ettenähtud puuvilja- ja marjadžemmi, -žele ja tsitrusmarmelaadi ning magustatud kastanipüree kohta ning direktiivi 2001/114/EÜ teatavate inimtoiduks ettenähtud osaliselt või täielikult veetustatud piimakonservide kohta

³ Nõukogu direktiiv [2001/110/EÜ](#) mee kohta.

⁴ Nõukogu direktiiv [2001/112/EÜ](#) toiduks ettenähtud puuvilja ja marja mahlade ning teatavate samalaadsete toodete kohta

⁵ Nõukogu direktiiv [2001/113/EÜ](#) inimtoiduks ettenähtud puuviljadžemmi, -žele ja -marmelaadi ning magustatud kastanipüree kohta

⁶ Nõukogu direktiiv [2001/114/EÜ](#) teatavate toiduks ettenähtud täielikult või osaliselt veetustatud piimakonservide kohta

Määruse eelnõus kavandatu kohaldub mee suhtes. Meena käsitletakse looduslikku magusat ainet, mida toodavad *Apis mellifera* mesilased taimede nektarist ning elusate taimeosade ja neist toituvate putukate eritistest, mida mesilased koguvad, seda endile eriomaste ainetega ühendades muundavad, kärjekannudesse paigutavad, seal kuivatavad ja ladustavad ning lõpuks sinna küpsema ja valmima jätavad. Mee iseloomulikud näitajad on kindlaks määratud, mistõttu peab mesi vastama ühesugustele koostis- ja kvaliteedinõuetele ning toidualase teabe nõuetele.

Eelnõu § 1 punktis 1 muudetakse mee liigitust jättes välja filtreeritud mesi. Praegu kehtivate nõuete kohaselt liigitatakse töötlemis- ja müügiks pakkumise järgi mett järgmiselt: kärjemesi, kärjetüki või kärjetükkidega mesi, nõrutatud mesi, vurrimesi, pressitud mesi, filtreeritud mesi. Eelnõus kavandatud muudatustega jäetakse mee liigituse alt välja filtreeritud mesi. Mee filtreerimisel muudetakse mee looduslikke omadusi ning sellest tulenevalt tuleb selline mesi liigitada tööstuslikult või muu hiljem töödeldava toidu koostises kasutatava pagarimee alla, mis on defineeritud põllumajandusministri määruse nr 104 paragrahvi 2 lõikes 5. Nimetus „filtreeritud mesi“ on tarbijate poolt erinevalt mõistetav, sest aetakse segamini tööstuslik filtreerimine ja mesinike poolt tehtav filtreerimine, mille puhul eemaldatakse meest vaha tükikesed ja muud võõrkehad. Tööstuslik filtreerimine eemaldab meest kogu õietolmu ja muud mee iseloomulikud elemendid ning seetõttu ei ole võimalik hiljem tuvastada mee botaanilist ja geograafilist päritolu. Sellest tulenevalt on keeruline hiljem kontrollida mee õigsust, st tuvastada mee päritoluriiki või -riike. Filtreeritud mee väljajätmine mee liigituse alt aitab kaasa meega seotud toidupettuste (nt botaanilise ja geograafilise päritolu muutmine või varjamine) vähendamisele.

Eelnõu § 1 punktis 2 täpsustatakse pagarimee mõistet. Arvestades, et filtreeritud mesi liigitatakse pagarimee alla, ei ole vajadust filtreeritud mee ja pagarimee eristamiseks. Nii kuumtöötlus kui ka tööstuslik filtreerimine muudavad mee looduslikke omadusi ja selline mesi ei vastaks enam nimetuse „mesi“ määratlusele. Praeguste nõuete kohaselt võib pagarimesi olla ülekuumutatud, käärimistunnustega või käärinud, samuti võõra lõhna ja maitsega. Eelnõus kavandatud muudatusega lisatakse pagarimee mõistele juurde filtreeritud mee mõiste „mesi, millest on eraldatud mee koostisele võõrad orgaanilised või anorgaanilised aineid sellisel viisil, mille tulemusena on eemaldatud märkimisväärne kogus õietolmu“. Selle muudatuse tulemusena saab pagarimee mõiste olema järgmine: „Pagarimesi, mida kasutatakse tööstuslikult või muu hiljem töödeldava toidu koostises võib olla üle kuumutatud, käärimistunnustega või käärinud, samuti võõra lõhna ja maitsega või millest on eraldatud mee koostisele võõrad orgaanilised või anorgaanilised ained sellisel viisil, mille tulemusena on eemaldatud märkimisväärne kogus õietolmu.“

Eelnõu § 1 punktis 3 kaotatakse sättes viide filtreeritud meele. Praegu on määrukses sätestatud, et meest, välja arvatud filtreeritud mesi, ei eemaldata selle koostisele eriomast õietolmu ega muid selle koostisele eriomaseid koostisaineid, välja arvatud juhul, kui need vältimatult eemaldatakse koos võõraste anorgaaniliste või orgaaniliste ainetega. Eelnõus kavandatud muudatusega kaotatakse sättes viide filtreeritud meele, sest peale käesoleva eelnõuga tehtud muudatusi sellist eraldi mee liiki enam ei ole. Selle muudatuse tulemusena sätestatakse eelnõus, et meest, välja arvatud pagarimeest, ei eemaldata selle koostisele eriomast õietolmu ega muid selle koostisele eriomaseid koostisaineid, välja arvatud juhul, kui need vältimatult eemaldatakse koos võõraste anorgaaniliste või orgaaniliste ainetega.

Eelnõu § 1 punktis 4 kaotatakse sättest viide filtreeritud meele. Praegu on määrukses sätestatud, et paragrahvi 2 lõigetes 1, 2 ja 5 esitatud nimetusi kasutatakse üksnes nendes sätetes toodud koostis- ja kvaliteedinõuete kohaste toodete puhul ning nimetused võib asendada nimetusega „mesi“, välja arvatud filtreeritud mee, kärjemee, pagarimee ning kärjetüki või kärjetükkidega mee puhul. Eelnõus kavandatud muudatusega kaotatakse sättest viide filtreeritud meele, sest peale käesoleva eelnõuga tehtud muudatusi sellist eraldi mee liiki enam ei ole. Selle muudatuse tulemusena sätestatakse eelnõus, et paragrahvi 2 lõigetes 1, 2 ja 5 esitatud nimetusi kasutatakse üksnes nendes sätetes toodud koostis- ja kvaliteedinõuete kohaste toodete puhul ning nimetused

võib asendada nimetusega „mesi“, välja arvatud kärjemee, pagarimee ning kärjetüki või kärjetükkidega mee puhul.

Eelnõu § 1 punktis 5 kaotatakse sättest viide filtreeritud meele. Praegu on määruses sätestatud teatud teabe lisamine, välja arvatud pagarimesi ja filtreeritud mesi. Eelnõus kavandatud muudatusega kaotatakse sättest viide filtreeritud meele, sest peale käesoleva eelnõuga tehtud muudatusi sellist eraldi mee liiki enam ei ole. Selle muudatuse tulemusena sätestatakse eelnõus, et mee nimetusele, välja arvatud pagarimesi, võib lisada teavet, mis viitab järgnevale: 1) õitele või taimedele, millelt mesi on saadud, kui see pärineb täielikult või peamiselt nendelt õitelt või taimedelt ning sellel on vastavad organoleptilised, füüsikalised-keemilised ja mikroskoopilised omadused; 2) piirkondlikule, territoriaalsele või topograafilisele päritolule juhul, kui toode pärineb üksnes märgitud kohast; 3) eriomastele kvaliteediomadustele.

Eelnõu § 1 punktis 6 muudetakse täpsemaks päritolu esitamise nõuded mee segude puhul. Mee märgistusel esitatakse päritoluriik või -riigid, kus mesi on korjatud. Praeguste nõuete kohaselt on mee segude puhul võimalus asendada mee päritoluriikide loetelu vajadusel ühega järgmistest: „Euroopa Liidust pärit mee segu“, „väljastpoolt Euroopa Liitu pärit mee segu“, „Euroopa Liidust ja väljastpoolt Euroopa Liitu pärit mee segu“. Mee segude puhul on tegemist erinevat päritolu mete kokkusegamisega. Mee botaaniline ja geograafiline päritolu on vägagi varieeruv ning sellest tulenevalt erinevad need nii oma koostise kui ka omaduste poolest. Kui mee segu päritoluriikide osakaal on näiteks 90% väljastpoolt Euroopa Liitu ja 10% Euroopa Liidust, või vastupidi, siis praeguste nõuete kohaselt ei ole tarbija jaoks teada, millistest konkreetsetest riikidest mesi täpselt pärineb. Tarbija eksitamise vältimiseks on oluline, et mee kohta esitatud teave päritolu kohta oleks piisavalt informatiivne. Eelnõuga on ette nähtud, et mee segude puhul (st kui mesi on pärit rohkem kui ühest riigist), esitatakse märgistusel põhivaateväljas päritoluriigid koos asjaomases riigis korjatud mee protsentuaalse osakaaluga kahanevas järjekorras. Päritoluriikide esitamise nõue mee segude puhul suurendab läbipaistvust ning aitab kaasa meega seotud pettuste vähendamisele.

Eelnõu § 1 punktis 7 kehtestatakse mee segude puhul nõue, mille kohaselt esitatakse päritoluriikide, kus mesi on korjatud, osakaalude protsendimäär nelja suurema osakaaluga päritoluriigi puhul. Direktiiviga (EL) 2024/1438 on sätestatud, et kui mesi on pärit rohkem kui ühest riigist, esitatakse märgistusel põhivaateväljas päritoluriigid koos asjaomases riigis korjatud mee protsentuaalse osakaaluga kahanevas järjekorras. Ühtlasi on direktiivis sätestatud, et liikmesriikidel on võimalus kehtestada riigisisene nõue oma territooriumil turule viidava mee kohta, st kui mee segu puhul on päritoluriike rohkem kui neli, tuleb märgistusel esitada neli suuremat päritoluriiki koos nendes riikides korjatud mee protsentuaalsete osakaaludega. Seda erandit võib kasutada tingimusel, et neli suuremat mee osakaalu moodustavad mee segust rohkem kui 50 protsenti. Ülejäänud päritoluriigid tuleks vastavalt standardreeglile esitada koos asjaomases riigis korjatud mee osakaaluga kahanevas järjekorras ilma protsendimäärata. Halduskoormuse vähendamise eesmärgil sätestatakse eelnõus kavandatud muudatuste kohaselt, et kui meesegus sisalduvate mete päritoluriike on rohkem kui neli ja nendes riikides korjatud mete neli suuremat osakaalu moodustavad meest rohkem kui 50 protsenti, võib märgistusel esitada need neli päritoluriiki koos nendes riikides korjatud mete protsentuaalsete osakaaludega ning ülejäänud päritoluriigid esitatakse koos asjaomases riigis korjatud mee osakaaluga kahanevas järjekorras ilma protsendimäärata. Selline riigisisene kitsendus toetab bürokraatia vähendamise põhimõtet.

Lisaks on eelnõu § 1 punktis 7 täpsustatud mee segus sisalduvate erinevatest päritoluriikidest mete osakaalude kõrvalekalde protsendimäära. Kõrvalekalle võib esineda mee märgistusel esitatud ja tegeliku sisalduse vahel. Mee segu märgistusel esitatud mete osakaalude lubatud kõrvalekalle tegelikust sisaldusest on 5 protsenti ja arvutused tehakse jälgitavust kajastavate käitleja dokumentide alusel.

Eelnõu § 1 punktis 8 kaotatakse sättest viide filtreeritud meele. Praeguste nõuete kohaselt on sätestatud, et pagarimee ja filtreeritud mee puhul tuleb kasutada vastavalt nimetust pagarimesi ja filtreeritud mesi. Kuna mee liigituse alt jäetakse välja filtreeritud mesi, mis enam eraldi mee liik ei ole, siis eelnõus kavandatud muudatuse kohaselt sätestatakse, et pagarimee puhul märgitakse konteinerile, pakendile ja kaubaga kaasas olevatele dokumentidele § 2 lõikes 5 sätestatud nimetus (st pagarimesi).

Eelnõu § 1 punktis 9 võimaldatakse päritoluriikide esitamise erisused mee väikepakendite puhul. Praegu puuduvad märgistamise erinõuded mee väikepakenditele, sest seni oli mee päritoluriikide loetelu võimalik asendada sõnadega „Euroopa Liidust pärit mee segu“, „väljastpoolt Euroopa Liitu pärit mee segu“, või „Euroopa Liidust ja väljastpoolt Euroopa Liitu pärit mee segu“. Mee segude puhul võib olla tegemist mitmest erinevast päritoluriigist pärit meega ja seetõttu võib uute nõuete kohaselt märgistusel esitatavate päritoluriikide loetelu olla pikk ning see ei pruugi olla teostatav väikepakendite (alla 30 grammi mee netokogust sisaldavad pakendid) suuruse tõttu. Sellest tulenevalt on eelnõus kavandatud muudatuste kohaselt mee väikepakendite (alla 30 grammi mee netokogust sisaldavad pakendid) märgistusel lubatud päritoluriigi nimi asendada kahetähelise koodiga (alpha-2) vastavalt rahvusvahelisele standardile ISO 3166-1. ISO 3166-1 on rahvusvaheline standard, mis määratleb riikide ja nende allüksuste nimede koodid. Nende koodide kasutamine aitab vältida segadusi, mis võivad tekkida riikide nimede kirjutamisel eri keeltes või erinevates kontekstides. ISO 3166-1 koodid koosnevad kolmest koodikomplektist: kahetäheline (alpha-2), kolmetäheline (alpha-3) ja kolmekohaline number. Eesti puhul on sellised koodid vastavalt EE, EST ja 233. Seega võib mee väikepakendi märgistusel päritoluriigi esitamisel kasutada näiteks Eesti puhul kahetähelist koodi EE.

Lisaks viidatakse eelnõu § 1 punktis 9 määruse (EL) 1169/2011 seosele mee ning pagarimee märgistamisel. Mee päritoluriigi või -riikide esitamisel ja pagarimee puhul esitatavaid andmeid käsitatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 1169/2011 artikli 9 kohaste kohustuslike andmetena.

Eelnõu § 1 punktis 10 esitatakse üleminekusäte, mis tuleneb Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi (EL) 2024/1438 artiklist 6. Selle kohaselt võib mett, mis viiakse turule või märgistatakse enne 14. juunit 2026. a ja enne nimetatud kuupäeva kehtinud nõuete kohaselt, turustada kuni varude lõppemiseni.

Eelnõu § 1 punktis 11 täiendatakse normitehnilist märkust viitega Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivile (EL) 2024/1438.

Eelnõu §-s 2 sätestatakse määruse jõustumise tähtpäev. Nimetatud tähtpäev tuleneb Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi (EL) 2024/1438 artiklis 5 sätestatud ajast, milleks on 14. juuni 2026. a.

3. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu on kooskõlas nõukogu direktiiviga 2001/110/EÜ mee kohta, mida täiendatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiviga (EL) 2024/1438, millega muudetakse nõukogu direktiivi 2001/110/EÜ mee kohta, direktiivi 2001/112/EÜ toiduks ettenähtud puuvilja- ja marjamahlade ja teatavate samalaadsete toodete kohta, direktiivi 2001/113/EÜ inimtoiduks ettenähtud puuvilja- ja marjadžemmi, -žele ja tsitrusmarmelaadi ning magustatud kastanipüree kohta ning direktiivi 2001/114/EÜ teatavate inimtoiduks ettenähtud osaliselt või täielikult veetustatud piimakonservide kohta. Euroopa Liidu õiguse ülevõtmisel ei kehtestata täiendavaid riigisiseseid nõudeid.

4. Määruse mõjud

Määruse sihtrühmaks on mee käitlemisega tegelevad toidukäitlejad. Põllumajandus- ja Toiduameti andmetel (2024. a) on Eestis 437 meekäitlejat. 2024. a Statistikaameti andmete põhjal oli Eestis 51 900 mesilasperet, mis on eelmise aastaga võrreldes ligikaudu 5% väiksem. Kui võrrelda 2024. aasta mesilasperede arvu kümne aasta taguse ajaga, siis on mesilasperede arv suurenenud 17%. Mee tarbimine on vähenenud viimasel kahel (2023-2024) järjestikusel aastal. Selle põhjuseks on elukalliduse tõus, mille tõttu panustatakse esmatarbekaupade ostmisele rohkem ja ostetakse vähem muid tooteid, sh ka mesi. 2024. aastal tarbiti mett inimese kohta 0,97 kg. Eelmise aastaga võrreldes on 2024. aasta näitaja vähenenud 20%, kümne aasta taguse ajaga võrreldes aga suurenenud 10%. Euroopa Liidus on nõudlus mee järgi suurem kui tootmine ning seetõttu imporditakse suur osa mett kolmandatest riikidest (Hiina, Ukraina, Argentiina, Mehhiko, Kuuba, Brasiilia)⁷. Euroopa on maailma suurim meeimportija, moodustades ligikaudu 50% ülemaailmsest meeimportist⁸. 2024. aastal eksporditi Eestist mett kokku 60,5 tonni väärtusega 459 211 eurot ning olulisemad ekspordi sihtriigid olid UK (71%) ja Jaapan (25%). Eelmise aastaga võrreldes suurenes mee eksport 31%. 2024. aastal imporditi Eestisse mett kokku 85,6 tonni väärtusega 391 052 eurot ning olulisemad impordi sihtriigid olid Hiina (22%), Hispaania (11%), Läti (11%) ja Leedu (10%). Eelmise aastaga võrreldes on mee import vähenenud 25%.

Mesi on maailmas enim võltsitud toodete seas kolmandal kohal⁹. Mee pettuseid on väga keeruline tuvastada. Seega on olemasolevate meetodite arendamine ja uute väljatöötamine vajalik, et aidata vähendada mee võltsimist. Enam levinud mee võltsimise viisideks peetakse suhkrute lisamist (nt mee suhkrusiirupi lisamine, mesilaste toitmine suhkrusiirupiga nektarikogumise ajal), valmimata meest niiskuse eraldamist, ultrafiltreerimist (eemaldatakse õietolm, millega on võimalik varjata päritolu) ja vale päritolu esitamist (saatedokumentide võltsimine).

2023. aastal avalikustas Euroopa Komisjon üleeuroopalise mee võltsimise tuvastamisele suunatud koordineeritud tegevuse („*From the Hives*“) tulemused. Eesti selles tegevuses ei osalenud. Koordineeritud tegevuse eesmärk oli tuvastada imporditud mee võltsimine suhkrusiirupitega ning sellega seotud märgistusprobleemid. Kokku analüüsitud 320-st imporditud meeproovist 147 puhul (46%) oli kahtlus nõuetele mittevastavuses, kuna analüüsides tuvastati vähemalt üks võõrsuhkruallika marker. See tulemus on tunduvalt suurem võrreldes 2015.–2017. aastatel läbiviidud EL koordineeritud kontrollikavaga, kus nõuetele ei vastanud 14% analüüsitud meeproovidest. Võrreldes eelmise uuringuga kasutati 2021–2022 uuringus teisi analüüsimeetodeid, mis on parema tuvastamisvõimega, ning see võib olla nõuetele mittevastavate proovide suurema arvu põhjuseks.

Kaitsmaks tarbijate ja ausate tootjate huve on direktiiviga (EL) 2024/1438 võetud vastu veel täiendavaid meetmeid kohustades mee geograafilise päritolu üksikasjalikku märgistamist. Selle eesmärgil on direktiivis (EL) 2024/1438 sätestatud komisjonile järgnevad ülesanded:

- hiljemalt 14.06.2028 peab vastu võtma rakendusaktid, millega kehtestatakse analüüsimeetodid võltsitud mee avastamiseks.
- hiljemalt 14.06.2029 peab vastu võtma delegeeritud õigusaktid, mis sätestavad:
 - o koostise kriteeriumid tagamaks, et mett ei kuumutataks ega töödeldaks nii, et ensüümid hävivad või inaktiveeruvad olulisel määral
 - o kriteeriumid, et tagada ja kontrollida, et meest ei ole eemaldatud õietolmu ega selle sisaldust muudetud
 - o meetodid ja kriteeriumid mee korjekoha kindlakstegemiseks ja jälgitavuse tagamiseks
- luua [mee platvorm](#), mille ülesandeks on anda komisjonile nõu ja ekspertteadmisi mee kvaliteedi, ehtsuse ja jälgitavuse kohta.

⁷ <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/ddn-20240520-1>

⁸ <https://www.cbi.eu/market-information/honey/what-demand>

⁹ Euroopa Parlamendi 1. märtsi 2018. aasta resolutsioon ELi mesindussektori väljavaadete ja probleemide kohta (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=CELEX:52018IP0057&from=EN>)

2021. a alustati Eestis uuringuga mee Eesti (geograafilise) päritolu tõendamise viisi loomiseks (TMR-meetod) ja see töö peaks valmis saama eeldatavasti 2025. a sügisel. Samuti on arendamisel mee Eesti (geograafilise) päritolu ja koostise määramine DNA-põhise tuvastusmeetodiga. Võimalus määrata laboris analüütiliselt mee Eesti päritolu avaldab positiivset mõju ausale konkurentsile meeturul, sealjuures võimaldab see tõhusamalt võidelda mee võltsimisega.

Mee järelevalvet on Eestis iga-aastaselt tugevdatud. 2024. a võeti Eestis müüdavatest metest kokku 32 proovi, mille käigus tuvastati vaid üks võõrsuhkruid sisaldav toode.

Märgistuse muutmise seotud mõjud.

Mõju mesinikele

Mee päritolumärgistuse täpsustamine on positiivse majandusliku mõjuga Eesti mesinikele. Kõigi päritoluriikide esitamise kohutuse korral ei saaks enam mee päritolu esitada sõnadega „Euroopa Liidust pärit mee segu“, „väljaspool Euroopa Liitu pärit mee segu“ või „Euroopa Liidust ja väljaspoolt Euroopa Liitu pärit mee segu“, vaid oleks võimalik mett segudes paremini eristada tuues välja konkreetse mee päritoluriigi koos asjaomases riigis korjatud mee protsentuaalse osakaaluga. Päritoluriikide esitamise nõuete muudatustel on positiivne mõju Eesti mesinikele, st tarneahelad muutuvad läbipaistvamaks ning sellega kaitstakse Eesti turgu ja ausat konkurentsi nii Eesti siseturul kui ekspordi korral. Läbipaistvam päritolumärgistus võimaldab Eesti mett eristada imporditud madalama hinnaklassi ja sageli madalama kvaliteediga mee segudest.

Mõju meepakendajatele

Mee päritoluriikide esitamise nõuete muutmine avaldab otsest majanduslikku mõju eelkõige meepakendajatele, kes ostavad mett hulgi nii Euroopa Liidu liikmesriikidest kui ka kolmandatest riikidest. Mõju ei ole siiski märkimisväärne, sest tarbija ostab ligikaudu 73% mett otse mesinikult ning 12% müüakse pakendajale ja 11% kaubandusele, seega peamine mee turustuskanal on otsemüük tarbijale¹⁰. Sageli segatakse erineva päritoluga meed omavahel, et ühtlustada maitset, värvust ja viskoossust, ning seejärel müüakse see jaemüüjatele edasi. Mee segusid on võimalik määratleda nii botaanilise päritolu (nt päevalille või rapsi mesi) kui geograafilise päritolu (nt Hispaania või Eesti) järgi. Praegused nõuded soodustavad erinevate geograafilist päritolu mete kokkusegamist, sest on võimaldatud üldisema märgistuse kasutamist, st asendada mee päritoluriikide loetelu vajadusel ühega järgmistest: „Euroopa Liidust pärit mee segu“, „väljaspoolt Euroopa Liitu pärit mee segu“, „Euroopa Liidust ja väljaspoolt Euroopa Liitu pärit mee segu“. Kuid mee segude puhul päritoluriikide esitamise kohustuslikuks muutmine tekitab vajaduse meepakendi märgistuse muutmiseks. See omakorda suurendab pidevalt tootmis- ja halduskulusid. Mee segud, mida pakendajad teatud jaemüügibrändile toodavad, koosnevad enamasti mitmest partiist. Kuigi ühe partii puhul võib mee päritoluriikide koos asjaomases riigis korjatud mee protsentuaalne osakaalu jaotus olla teada, võib see järgnevates partiides erineda. Mõnikord võib eri riikide osakaal muutuda vaid marginaalselt (näiteks Soome mee osakaal muutub 33%-lt 39%-ks). Sellest tulenevalt tuleks iga partii jaoks kasutada erinevat märgistust, kuigi toote olemus ega omadused ei muutu. Märgistuste vahetamine nõuab tootmisprotsesside (nt trükkimine, liimimine) katkestamist ja kohandamist ning see toob kaasa täiendavad aja- ja tootmiskulud.

Samas loob muudatus konkurentsieelise neile pakendajatele, kes kasutavad kodumaist toorainet, kuna Eesti päritolu mesi on tarbijate silmis kõrgelt hinnatud. Selgelt määratletud päritolu suurendab toote usaldusväärsust.

Mõju jae- ja hulgimüüjatele

Jae- ja hulgimüüjatele on teatav mõju halduskoormusele, mis jaekaubanduses väljendub näiteks e-poes esitatava teabe ülevaatamises ja vajadusel korrigeerimises ning hulgikaubanduses märgistuse nõuetega vastavusse viimises. Kõigi päritoluriikide esitamise kohutuse korral ei saaks

¹⁰ „Eesti mesindussektori struktuur“ Eesti Konjunkturiinstituut, Tallinn, Märts 2022.

enam mee puhul päritolu esitada sõnadega „Euroopa Liidust pärit mee segu“, „väljaspool Euroopa Liitu pärit mee segu“ või „Euroopa Liidust ja väljastpoolt Euroopa Liitu pärit mee segu“, vaid esitatakse konkreetset mee päritoluriigid koos asjaomases riigis korjatud mee protsentuaalse osakaaluga kahanevas järjekorras. Läbipaistvam märgistus annab ettevõtjatele võimaluse pakkuda tarbijatele selgemalt eristatavat toodet, mille märgistusel on esitatud kõik päritoluriigid koos nende sisalduse osakaaludega väljendatuna protsentides. Täpsem päritolu teave võimaldab mee segude puhul rõhutada kodumaise mee osakaalu. Toidukauba eestimaist päritolu peavad oluliseks 69% tarbijatest ning kodumaist toitu eelistavad osta rohkem naised kui mehed (vastavalt 67% ja 52%)¹¹.

Mõju tarbijatele

Mee päritolu märgistuse nõuete muudatusel on oluline positiivne mõju tarbijatele, kes saavad teha teadlikumaid otsuseid ning eelistada kohaliku päritoluga mett. Ühtlasi loob see eeldused teadlikumale ja väärtuspõhisemale tarbimiskäitumisele, mille kaudu soodustatakse kohaliku tootmise eelistamist ja keskkonnasäästlikumat tarneahelat.

Mõju järelevalveasutustele

Mee päritoluriikide kohustuslik esitamine suurendab järelevalveasutuste töökoormust, kuna nõuete täitmise kontrollimiseks tuleb rakendada detailsemaid menetlusi. Mee päritolu kontroll põhineb kaubaga kaasas olevatel dokumentidel ning eeldab keerukamate jälgitavussüsteemide rakendamist, et kontrollida nõuete täitmist ja teabe usaldusväärsust. See omakorda nõuab järelevalveasutustelt täiendavaid ressursse ning vajadust arendada keerukamate jälgitavusmehhanismide pädevust. Kuigi töökoormus suureneb, tasakaalustab seda asjaolu, et täpsem päritolu märgistus võimaldab tõhustada nii toidu ohutuse kui ka ausa kaubanduse järelevalvet. Selgemad ja kogu Euroopa Liidus ühtlustatud nõuded annavad järelevalveasutustele üheselt mõistetavad kontrollikriteeriumid, mis võimaldavad täpsemalt tuvastada võimalikke mee pettuseid. Pikas perspektiivis vähendab see korduvate rikkumiste esinemist.

Järelevalveasutuste töökoormuse vähendamiseks on kavandatud eelnõuga ette nähtud direktiivi nõuete ülevõtmine minimaalses vajalikus mahus, ilma täiendavaid riigisiseseid piiranguid kehtestamata. Eelnõuga on ette nähtud, et kui mee segu puhul on päritoluriike rohkem kui neli, tuleb märgistusel esitada need neli päritoluriiki koos nendes riikides korjatud mete protsentuaalse osakaaluga kahanevas järjekorras. Seda erandit võib kasutada tingimusel, et nendes riikides korjatud mete neli suuremat osakaalu moodustavad meest rohkem kui 50 protsenti ning ülejäänud päritoluriigid esitatakse koos asjaomases riigis korjatud mee osakaaluga kahanevas järjekorras ilma protsendimäärata. Arvestades, et väiksema osakaaluga päritoluriikide täpne protsendi kontrollimine on ka analüütiliselt keeruline, aitab erandi rakendamine vältida ülemäärast administratiivset koormust nii ettevõtjatele kui ka järelevalveasutustele. Selline lähenemine toetab riigi üldist bürokraatia vähendamise eesmärki, hoides nõuded proportsionaalsed ja teostatavad, kuid tagades samal ajal läbipaistvuse mee päritolu osas.

Eelnõu koostaja hinnangul ei kaasne eelnõus kavandatavate muudatuste rakendamisega otseseid ega olulisi mõjusid järgmistes valdkondades: riigi julgeolek ja välissuhted, elu- ja looduskoskkond, regionaalareng, riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse korraldus. Mõningane mõju kaasneb riigivalitsemisele.

Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi (EL) 2024/1438 koostamise etapis on komisjoni poolt koostatud mõjuhindang¹², millega on tehtud mõjude eelhindamine ja mõjustatud huvirühmade kaasamine.

¹¹ „Eesti elanike toidukaupade ostueelistused ja hoiakud“ eesti Konjunkturiinstituut, Tallinn, Detsember 2024.

¹² Commission Staff Working Document. Impact Assessment report „Revision of EU marketing standards for agricultural products to ensure the uptake and supply of sustainable products“

[Register of Commission Documents - COM\(2023\)201](#)

Kuna määrusel puudub oluline mõju, ei ole vaja koostada Vabariigi Valitsuse 22. detsembri 2011. a määruse nr 180 „Hea õigusloome ja normitehnika eeskiri “§ 65 lõike 2 kohast mõjude analüüsi aruannet.

5. Määruse rakendamisega seotud tegevused, vajalikud kulud ja määruse rakendamise eeldatavad tulud

Määruse rakendamisega ei kaasne lisategevusi ega lisakulutusi riigieelarvest, samuti ei kaasne määruse rakendamisega tulusid.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub 14. juunil 2026. aastal. Tooteid, mis lastakse turule või märgistatakse enne 14. juunit 2026. a vastavalt seni kehtinud nõuetele, võib jätkuvalt turustada kuni varude lõppemiseni.

7. Eelnõu kooskõlastamine, huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon

Määruse eelnõu esitatakse kooskõlastamiseks Sotsiaalministeeriumile. Samuti saadetakse eelnõu arvamuse avaldamiseks Tervise Arengu Instituudile, Eesti Toiduainetööstuse Liidule, Eesti Kaubandus-Tööstuskojale, Eesti Põllumajandus-Kaubanduskojale, Eestimaa Talupidajate Keskliidule ning Eesti Kaupmeeste Liidule, Eesti Mesinike Liidule, Eesti Kutseliste Mesinike Ühingule.

(allkirjastatud digitaalselt)

Marko Gorban

Kantsler